

Concurs d'(auto)biografies lingüístiques

LA LENGUA CATALANA

La llengua és en gran part la vida del poble. Si aquesta és amenaçada o decau, el poble és feble i, fins i tot, pot arribar a desaparèixer com a tal.

Montserrat Ribas i Piera

c/ Mallorca, 230, 3er, 2a

08008 Barcelona

montripi@gmail.com

T. 93.215.39.60

PRIMER

Uns quants antecedents familiars

La família compta molt en l'aspecte lingüístic personal. Els que m'han precedit han sigut l'arrel d'aquest gran arbre familiar on jo em trobo situada. La meua vinculació total a la meua llengua es deu, en gran part, a l'ús i estimació que descobreixo en molts dels meus avantpassats. Degut a la seva vinculació al català, m'han influït a sentir-me sempre immersa en aquesta llengua i crec que és un dels grans i preuats dons que posseeixo. Els hi agraeixo de tot cor el llegat que em deixaren.

Aquest intent de biografia és un esbós per donar a conèixer la meua vessant lingüística. Però crec que dec començar per les arrels. Més ben dit per una part d'elles. No intento fer un arbre genealògic. Em limitaré a citar tres personatges, dels qui descendeixo i que formaren tres famílies que em precediren i que són respresentatives en el tema que vull abordar.

De la part paterna en citaré dos. A primers del S.XIX vivint a la Pobla de Lillet trobo el matrimoni Casas Magnet que es dediquen a teixir faixes i barretines (ja significa quelcom això!) i el seu fill Bonaventura és qui les porta a Barcelona a vendre, a llom d'una mula, tardant uns dos dies en el seu transport. Tasca que fa setmanalment. És una feina feixuga i el jove decideix el 1845 emancipar-se dels pares, dins d'una total avinença, deixar la Pobla i quedar-se a residir a Barcelona. És emprenedor i creu que a la ciutat la vida i el treball és més adient per a les seves aspiracions. I, en efecte, arribarà a tenir una fàbrica de teixits a Badalona. Però el més interessant és la gestació del seu negoci. Vol seguir el treball que ha après dels seus pares. Continuar-ho, però amb un possible esdevenidor més pròsper i important. I en una de les seves recerques per començar a treballar s'acosta al moll de Barcelona i observa com d'un vaixell descarreguen bales de cotó, provinents d'un fabricant

de Manchester. Copia l'etiqueta que indica la seva procedència i escriu a aquella adreça demanant detalls sobre possibles demandes. Ho escriu en català. Mai no havia escrit en castellà i no s'hi pensa. Universalitza la seva llengua. I rep resposta. D'aquí es descabdellarà el seu futur negoci de muntar la fàbrica a Badalona, vora l'actual riera del doctor Pujol. El negoci prospera i comprarà una casa a l'Arc de Sant Ramon del Call, número 6, a Barcelona, on fundarà una família en casar-se amb Cristina Güell, filla, d'un potentat tèxtil. Però Barcelona creix i el que serà l'Eixample l'atrau i fa edificar una casa a la Rambla de Catalunya número 11. No en gaudirà però, ja que mor quan es col·loca la bandera a dalt de tot, com a obra acabada. Estem a l'any 1885. Allí hi viuen la seva vídua i els seus dos fills, Antonino, que morirà jove i solter i Carmelita, que es maridarà amb el doctor Manuel Ribas i Perdigó, i tindran nou fills, sent el cinquè el meu pare, Josep Maria. Quan ell es casa amb la meva mare, Carme Piera Comas passa a viure al 3er. 2a de l'esmentada casa, on (entre altres esdeveniments) neixo jo i els meus tres germans. Aquesta casa que (erròniament) anomenem Can Ribas, perquè aquesta saga va anar habitant els diferents pisos fins a generacions actuals i el cognom que destaca és aquest: Ribas. Es tindria de dir Can Casas. I, per sobre de tot, el meu record i admiració està en aquella carta dirigida a Manchester, escrita en català!

La branca Ribas l'hem esbrinat des del segle XVI, situant-la a Joanetes. Passen a viure a Barcelona al carrer Ferlandina i cuiden les hortes de Sant Bertran, situades fora de les muralles de la ciutat de Barcelona, que existiren des del segle XVI al XIX. Ells fan d'hortalans fins el 1830 o 1840 D'aquesta branca prové el meu rebesavi, Joan Ribas i Compta, que pren l'ofici de xocolater i passa a viure al carrer Ferran. La pedra i el corró de moldre (a mà) el cacau es troben, per herència, a casa del meu fill. Ell la té al seu despatx en un lloc ben visible, amb l'orgull de ser descendent del seu amo.

Passo a parlar d'un avantpassat per part de la meva mare. En el segle XIX la família Piera Sagués són en els anys 1835 fins prop del 1860, traginers de teles de Can Batlló, les porten fins a Valladolid en carros tirats per mules, feina que no té continuació des dels voltants del 1865, ja que s'instal·la la línia ferroviària per tot Espanya i el transport passa a fer-se en tren. En aquesta saga dels Piera s'hi compta el meu besavi, Antoni Piera Sagués, anomenat "el Ros d'en Maiol". Antoni Piera compra una pedrera de Montjuic als Batlló i ell

l'explota i en compra d'altres. Els seus dos fills, Salvador i Antoni Piera Jané funden, aproximadament en 1890, l'empresa constructora "Piera, Cortina i Cia.", que es dedica a obres públiques. Per passar, el 1900, a fundar els germans Piera el "Foment d'Obres i Construccions", només regit pels dos germans anomenats. No s'hi involucra el pare per manca de salut. Mor el 1904. Però abans, en el 1901, mor en Salvador i queda com a gerent el meu avi, Antoni Piera Jané. Es va casar amb Antònia Comas Mulera (ella discutirà sempre sobre el seu segon cognom, que li desagrada, afirmant que es "Molera", encara que l'autèntic és el primer). El seu pare és fabricant de sabons, però son cinc germans, quatre noies (anomenades amb to festiu: les Saboneres) i un noi. Aquest és l'hereu i tot el negoci passa a mans d'ell.

Del matrimoni Piera-Comas naixeran quatre fills, essent la segona, Carmen, la meva mare. I aquí ja barrejaré perquè els fets les van unir, les dues famílies, ja que en Josep Maria Ribas Casas, fill d'en Manuel Ribas Perdigó i Carmelita Casas Güell, dels que he fet un breu esbós, es casa el 1924 amb Carme Piera Comas, que pertany a la família abans anomenada. I tenen quatre fills, Manuel, Carmen, Montserrat i Antoni. Aquesta tercera sóc jo. M'ha agradat recordar una mica els avantpassats per situar la meva persona com descendent de gent que naixeren i visqueren tots a Catalunya. Em dol no haver arribat a conèixer els avis Ribas. Recordo, als meus 3 anys, la mort del meu avi Piera, el 1933. I tinc el goig de haver conegut i conviscut molts anys amb la meva àvia materna, Antònia Comas, que mor el 1960, als meus 31 anys.

He citat indrets dels que provinc: la Pobla de Lillet, Joanetes, les Corts, Sants, Badalona, Barcelona... No n'anomento més per no fer feixuc aquest escrit. La meva patria és Catalunya per tots cantons i la llengua que tots els meus familiars empraren i he heretat amb veritable orgull és la catalana.

SEGON

Breu biografia lingüística meva

Vull fer un repàs escrit del què ha significat i com s'ha desenvolupat en mi la meva adhesió total a la llengua catalana. Relacionant-ho amb el viscut i sentit per part de l'entorn que ha acompanyat la meva vida. I l'acompanya.

1.- A casa els pares. Vaig tenir la sort d'obrir els ulls a Barcelona i en una llar on el català era la llengua habitual. Això va succeir el 27 de juliol del 1929 (sumeu i multipliqueu i coneixereu la meva avançada edat actual). El meu pare, Josep Maria Ribas i Casas, arquitecte, va ésser d'Acció Catalana el 1922, partit més radical i menys burgès que La Lliga. En una de les seves reunions va irrompre la policia i van fugir pels terrats. Primer punt positiu que apunto. La meva mare, Carmen Piera Comas també compartia amb ell la mateixa llengua. Pel que no vaig tenir cap problema per fer-me-la meva. Com que no hi ha mai cap goig complet, també ressaltaré els petits contratemps que se'm van presentar en relació amb el tema que m'ocupa. I un d'ells és que en el noviatge l'havia anomenat: Carme. Tinc fotos que pertanyen a aquella època i ell li dedica amb un: "A la meva aimada Carme". I en formar una família el nom es substitueix per "Carmen". La raó? No la sé. Ni la vaig preguntar. Però encara em sap greu.

Seguint la costum d'aquells temps vaig ser batejada l'endemà mateix del meu naixement, a la Catedral (tradició familiar). Ja havien nascut en Manuel, feia quatre anys i dos mesos i la Carmen (definitivament el nom nou de la mare ja va prevaldre en la descendència), gairebé tres anys abans. I els noms de Manuel i Carmen corresponien als dels meus avis paterns. En això el meu pare va guanyar la partida. Els meus avis materns es deien Antoni i Antònia. Va

quedar ben establert per part de la mare, que restà en el llit, no podent anar a la cerimònia, que la nova nascuda s'anomenaria Antònia. Però poc es va imaginar que en tornar el pare em deixà en el llit al seu costat, dient-li: "Et porto una Montserrat". La seva decisió fou presa quan ja em trobava a la pica baptismal. (Suposo que avui dia més d'un matrimoni s'hagués desfet per un fet com aquest...). No vaig sentir res jo, està clar, en tenir només un dia. El resultat és que aquest és el meu nom, demostració de la catalanitat que regia en el cor del meu pare. I el quadre de la Mare de Déu de Montserrat (un detall més que reforça el fet d'escollir el meu nom) que havia presidit la seva cambra d'estudi, el tinc jo, ara, a casa meva. No crec haver-me desviat del tema, ja que és una nota conseqüent.

En viure a la Rambla de Catalunya, 11, el meu espai primer era anar amb la mainadera (he de ser franca i dir que li dèiem "ama") a la plaça Catalunya on donava vesses als coloms, quan vaig tenir una mica de vitalitat. I si en parlo és perquè ella, la Josefa, era natural de Morella i la cuinera, la Maria, de Crevillent, per tant totes dues del País Valencià. No recordo en absolut la llengua que empraven, però jo vaig sentir que em parlaven sempre català, sense apreciar cap diferenciació del seu català de València. I ho dic perquè en aquells temps els nens petits tenien la companyia constant, en passejar, menjar, estar...amb les minyones. Em vaig formar, doncs, en el català de Barcelona. Perquè va prevaldre el que parlava amb els meus germans i els cosins Ribas que vivien a la mateixa escala.

I als sis anys em porten al col·legi. La meva mare va anar a la Presentació del carer Bellafila, col·legi on dominava l'idioma francès; però en fer sortir d'Espanya a les monges de nacionalitat francesa, els pares van decidir portar-me a les "Esclaves", a la Rambla Catalunya, on semblava predominar l'anglès. Predomini que en mi no va fer gaire efecte perquè ja vaig començar a ser al·lèrgica a aprendre altres idiomes. I, està clar, el castellà dominava entre les petites. Perquè, fora d'algunes escoles com la del Mar i la del Bosc, i alguna altra que ja des del començament del 1900 s'afirmaren en la parla catalana, el llenguatge que es va imposar de manera generalitzada va ser el castellà, fins i tot en les escoles públiques. No em va fer massa mal perquè tota la relació vital a casa era en català.

La parla castellana en les escoles ja data de molts anys anteriors. I van marcar en alguns casos. Concretament penso en les meves quatre ties Ribas Casas, que es deien Cristina, Maria, Margarida i Mercè i es convertiren, i així ja les vaig conèixer jo, en Cristina (no hi havia canvi possible, gràcies a Déu!), María, Margarita i Mercedes.

2.- Etapa 1936 -1939. Només vull fer notar com en aquesta època s'intensificà la relació meva amb els pares, ja que passàrem la frontera, i em vaig deslligar de les noies que servien a casa i vaig poder gaudir d'una constant compenetració amb ells (el que va ser una "gozada", i perdoneu que empri aquesta paraula). La disbauxa dels primers mesos de la guerra va fer decidir al meu pare sortir de Barcelona, en veure com havien assassinat a diversos companys seus sense cap filiació política determinada. I durant aquesta època si bé vaig viure a Perpinyà, Roma, Florència, Suïssa, Salamanca, Sant Sebastià i Saragossa, és a dir fora de Catalunya, per la relació més propera i personal amb els meus pares la llengua catalana es va arrelar més en mi. Perquè ja compartia les converses (si més no, escoltava) dels grans, pares i amics catalans que s'anaren trobant i es reunien a casa. I el fet de trobar-se, casualment, fora de Catalunya estrenyia la poca o molta amistat que ja s'havia establert entre ells. I potser més: pel fet de ser catalans ja era una raó per crear noves amistats. I jo vaig viure intensament tot el que els grans vivien, parlaven i raonaven.

Però tot no va ser tan positiu. Les diferents llengües dels països enterbolien, per raons òbvies, com es pot comprendre, la meva llengua per la relació amb la gent de l'entorn. I sobretot amb les dels col·legis. A Roma, les "Esclaves" ens feren el favor d'impartir-nos classes particulars a la meva germana i a mi. Però està clar, en castellà! No em va cridar aleshores l'atenció perquè venia del col·legi de Barcelona, on empraven la mateixa llengüa. A Suïssa vaig estar en un col·legi on només es parlava francès i això ho valoro positivament, perquè és l'única llengua estrangera que no he oblidat.

A Salamanca i Saragossa, està clar, tot en castellà. Recordo la pregunta d'una nena: "¿Cómo te llamas?", i en dir-li jo el meu nom, replicà: "No, no, de nombre". ("Si serà burra!", vaig pensar). L'interval de l'estiu a Sant Sebastià, on ens trobàrem molts cosins i amics catalans i jugàvem per les places i carrers

(inaudit a Barcelona) emprant la nostra llengua fou una veritable delícia en tots sentits, llengüa inclosa.

A casa, però, va passar quelcom sorprenent. Encara ara no arribo a entendre-ho. El meu germà petit que va néixer l'octubre del 1935 va tenir l'"ama" gallega, la Pura, que va voler sortir amb nosaltres de Barcelona, oferiment que els pares també van fer a la Josefa i a la Maria. Aquestes van declinar la suggerència i preferiren tornar a casa seva. I així resultà que l'Antoni va començar a parlar en castellà. I el que més em sorprèn és que tant els pares, com els germans li parlàvem sempre en castellà. Recordo una cançó que li cantava jo "Tito piquito como un mosquito, que con un palito se tiene solito". I aquest "delicte" lingüístic no he sabut explicar-me'l mai. Sobretot per la part que li corresponia al pare.

Però per part dels familiars i amics que es reunien a casa, sempre vaig sentir parlar la meua llengua, contrarrestant, en el possible, l'aprenentatge dels col·legis.

3.- Postguerra. I el 26 de gener del 1939 les tropes d'en Franco entren a Barcelona. Tot és confús. Aclamacions per una banda (penso que més per la fi dels bombardejos que per afinitat amb el règim que començava) i fugides cap a la frontera en condicions pèssimes dels soldats republicans i molts amb les seves famílies, amb carros carregats amb els quatre trastos que arrepleguen de les cases que abandonen.

El meu pare sempre m'havia dit que ell entraria a Barcelona muntat en un cavall blanc tot exclamant "Visca Catalunya!". (Jo, burra de mi, m'ho havia arribat a creure). Va anar a Barcelona, en un cotxe, als dos dies de l'alliberament (aquesta paraula pot tenir molts sentits, però en aquells moments poder tornar a casa, per a nosaltres, ho era). Al cap d'una setmana ens hi traslladarem la resta de la família. Reveure l'àvia, els oncles i cosins que havien restat allí fou el nostre objectiu. I, encara que m'aparto del tema d'aquest escrit, vull afirmar que l'entrada per la Diagonal (ben diferent en quant a construccions que la d'ara) em va impressionar. Cap ciutat que havia conegut es podia comparar amb aquella gran avinguda. Em va commoure i emocionar.

Amb la família que retrobarem, a part de l'emoció que comportava, sentir sempre la meua llengua, que tots empràvem, ho vaig trobar natural i,

ahora, em vaig sentir feliç. Tornàrem al cap d'uns dies a Saragossa, ja que havíem d'acabar els cursos de batxillerat que seguíem en els col·legis d'allí. I tornàrem a parlar en castellà! Però ja per poc temps!

En tornar a Barcelona, ens allotjàrem interinament a casa l'àvia (interinitat que es perllongà ja indefinidament). Jo estava molt contenta. Era a casa meva: Catalunya. Però al pare ja de bon començament se li va desmuntar aquella alegria que esperava i em descrivia com una entrada gloriosa dalt del cavall blanc... Va observar que tot canviava. El règim franquista, totalment anti-català, va intentar esborrar la nostra llengua i del 1939 al 1946 intensament es canvien per "reial ordre" els rètols de les botigues i es castellanitzen. Dues mostres: "El Moulin Rouge" es canvia per "El Molino", així com el "Cine Doré" passa a dir-se "Cine Dorado". Es prohibeix editar en català, es pot denunciar si hom parla en la nostra llengua en públic, s'imposa el castellà a les escoles, etc, etc...

Es porten a terme greus matances i de les que jo me n'assabento ja més gran. Això va ser el més greu. Però com que el tema és la llengua, he començat per aquesta agressió.

Entre una cosa i l'altra vaig constatar, als meus 9 anys, que el temperament del pare, de per sí alegre i optimista, patia un descens considerable. Aquella no era la Catalunya que esperava retrobar.

La meva germana i jo vàrem tornar a anar a "Les Esclaves". Els primers mesos va ser un guirigall, ja que moltes nenes havien estat sense escolaritzar durant tres anys i l'ordre era molt difícil d'assolir. En aquest temps l'idioma que empràvem entre nosaltres era el català, amb contínues advertències per part de les educadores. Al cap de poc, ja més temperades, van aconseguir que parléssim castellà (les classes, des del primer dia foren impartides en la "llengua del Imperio"). He sabut que en alguns col·legis la desviació idiomàtica, emprant la nostra llengua, havia sigut motiu de càstigs i expulsions. No tinc consciència que en el nostre arribéssim a aquest extrem. Però també he d'entonar un *mea culpa* pel fet que amb amigues catalanes, sigui pel costum imposat o perquè l'ambient ho afavoria, jo confesso (compungida) que hi emprava el castellà, sense saber imposar la meva llengua. A més moltes d'elles, ja perquè la mare era de Bilbao o el pare de Logronyo, o altres

situacions similars, parlaven en castellà sempre a casa seva. I això era un impediment més que em feia flaquejar.

I per acabar d'arreglar-ho teniem la formació del nou règim amb les classes d'una noia falangista (per cert, una bellíssima persona, amb el seu ideal que traspuava tot el que ens ensenyava) que ens venia a explicar els principis falangistes. En recordo algunes frases: “Lo religioso y lo militar són los dos únicos modos enteros y serios de entender la vida” (José Antonio). “Por el Imperio hacia Dios”... No hissàvem la bandera, en començar el dia, com feien en altres escoles, ni recordo que entonéssim conjuntament cap himne dels vigents aleshores. Però sí que els vàrem aprendre i les redaccions que ens feien fer sobre “Nuestro invicto Caudillo Francisco Franco”, i que fèiem dirigint-li amb entusiasme grans elogis, em fa caure, ara, la cara de vergonya. Però temps era temps...

A casa va produir-se un fet molt singular. El meu germà petit, l'Antònio, al que sempre ens hi havíem adreçat en castellà, com ja he fet notar anteriorment, ja que per l'"ama" gallega que durant la guerra va tenir cura d'ell com per l'idioma de les altres minyones que anàrem tractant (salmantines i aragoneses), era l'idioma que parlava ell i amb el que ens hi dirigíem, encara a Barcelona, a la nostra tornada. Inconcebible! Sobretot, per part del meu pare! No ho he entès mai. Fins que un dia el meu germà va donar un cop a la taula i va dir que s'havia acabat i que li parléssim en català. I ja va quedar establert. Ens va donar una lliçó a tota la família! (És qui, amb els anys, dirigiria “La ciutat cremada”).

Es va produir també un fet singular en gran part de l'alta burgesia catalana: parlaven castellà perquè ho trobaven “más fino”. Pura cursilada, però que es va estendre molt i que perdura encara. I entono, de nou, un *mea culpa*, en seguir-los la veta més d'una vegada. I també per seguir el sentit elitista que es van inventar, es va deixar de posar als nounats els noms típics de casa nostra i els noms alambinats i sense cap sentit casolà van prendre la primacia.

I l'Església! Amb excepcions, però puc dir que van seguir fidelment el nou règim. En Franco sota pal·li! El Valle de los Caídos! Les misses obligatòries per tots els soldats de regiment al mig de la Plaça Catalunya! Ja sabem que aleshores les misses es deien en llatí, però les homilies, excepte en

comptades excepcions, es deien en castellà. I no continuo perquè el meu sistema nerviós no m'ho permet.

I els meus estudis, en acabar el batxillerat i deixar el col·legi continuen sent en castellà. Concretament vaig cursar magisteri. I el català brillava per la seva absència.

Han sorgit persones, grups des del començament de la invasió del castellà, que lluiten per ajudar a reforçar la llengua que tants volem. Amb un grup d'amics vaig anar de manera periòdica (setmanal, crec) a unes classes de català que va organitzar en Joan Triadú, a casa seva. S'establí la consigna que si trucaven a la porta, ens agrupéssim al voltant de les taules i juguéssim a cartes.

És trist tanta parodia per reforçar el que tant estimàvem! Apofito el moment per lloar la tasca i empenya que ens va oferir el professor Joan Triadú! Recordo que en aquestes classes hi assistia la Teresa Gimpera, jove, maca, que potser alguna vegada va distreure l'atenció d'algun estudiant masculí. Es feia notar! També recordo l'assistència d'en Max Cahner (no per la mateixa raó de la Teresa), perquè contestant a la pregunta de com es deia el pentinat de les dones grans que porten el cabell agafat al clatell, va respondre: "tortell" (no ho he oblidat mai). I com a darrer record d'aquelles trobades també recordo que en Triadú em va fer broma de que jo, en un intent de catalanització, vaig escriure "Aranda del Duero", per esmenar "Aranda de Duero". Ressonà un somriure generalitzat.

Un problema lingüístic que es va produir en aquest temps va ser la forta immigració de la resta d'espanyols cap a Catalunya, especialment a Barcelona. El català va patir la invasió del castellà. Aquí no hi ha crítica; buscaven poder treballar i Barcelona els oferia la possibilitat que no tenien a les seves terres. Al cap d'uns anys (ja no en puc dir postguerra) els joves, per trobar feina, s'esforçaren a aprendre català. Però la gent gran continuà sempre amb la seva llengua, cosa que no critico perquè era el poc que els quedava de casa seva. Fins i tot a Montornès del Vallès (i només cito aquest poble perquè ho vaig constatar, en passar part de l'estiu allí) els diferents bars eren punt de reunió dels immigrants del mateix poble. Impossible la integració!

I per acabar aquest apartat, i ja lluny dels primers anys de la postguerra, ja que va succeir en l'any 1959, no vull deixar de citar "l'affair" Galinsoga. Va

assistir un diumenge a missa a la parròquia de Sant Ildefons, on l'homilia va ser expressada en català. En acabar la missa, va interpellar el capellà per haver emprat aquesta llengua i va acabar la queixa amb la frase: "¡Todos los catalanes son una mierda!" Indignació general. Boicot a La Vanguardia. El comte de Godó va aconseguir que en Galinsoga deixés de ser director de l'esmentat diari. La frase d'en Galinsoga és un resum del que vàrem patir. Però no ens van vèncer.

4.- A casa meva. Em caso el 24 d'octubre de 1959. Amb en Josep Gomà i Roger. Advocat de professió i poeta per vocació. Va viure a Lleida els seus primers catorze anys. Acabada la guerra, la família es va traslladar a Barcelona, on va residir ja sempre. Molt unit a la ciutat de Lleida i al Segrià, va defensar la catalanitat davant del "leridanismo" franquista. Ho expressaré, a continuació, amb les seves pròpies paraules que formen part de l'escrit que titula: "Una petita història" i que encapaçala el llibre que els nostres fills i jo vàrem editar recentment, titulat "Cançons de Lleida i altres poemes" (Viena Edicions). S'expressa així: "Sóc català de soca-rel per naturalesa (fill d'Enric i de Teresa, tots dos catalans, i nét de padrins catalans, nascut a Lleida --no faltaria més-- en una casa del carrer Major, o sia, en ple rovell de l'ou), i per vocació de sempre i per sempre, i això tant si es vol com si no es vol".

Tinc, doncs, la sort d'estar unida sentimentalment i lingüística amb un català. Per a molts la segona circumstància pot no significar massa important. Per a mí ho és molt. No va perdre mai el seu accent lleidatà, que m'agrada i estimo. Molts amics l'anomenaven "lo Gomà". I aquest accent, per a mi, fins aleshores força desconegut, va passar a formar part de quelcom molt estimat.

Vàrem tenir dos fills, l'Enric i la Teresa (els noms dels pares d'ell). El primer nom, amb ple consentiment mutu. El segon, ja decidit que seria Carme, el de la meva mare en català, va ser canviat, el dia abans de néixer, pel de la seva mare, atenent al seu desig, mostra del seu amor filial. Bé, que vaig cedir. La propera nena ja tenia assegurada el nom.... Però ja no va arribar. Per cert, que en aquells temps, on els parts no es podien programar, em va prohibir que nasqués el 18 de juliol (data emblemàtica franquista). Què hi podia fer jo? Doncs, sí, va néixer el 19. Els dos vam respirar.

Van anar a una escola “comme il faut”. Les tres noies que la varen fundar eren molt amigues nostres i, per sort, començà quan l’Enric (nom que ell sempre, aleshores i ara, als 51 anys actuals, ha defensat, negant-se a sentir-se al·ludit si algú l’anomena Enrique) tenia tres anys. Era una escola laica, d’inspiració cristiana, on es parlava sempre i per part de tothom, mestres i alumnes, en català. Situada al carrer Entença, prop de la Gran Via. Tres coses ens van fer decidir (la decisió ja estava presa des de feia temps) a escollir-la: la bonhomia i sentit cristià de les tres que la fundaren, el català que es va sempre emprar i el barri on estava ubicat. Els nois veuriem i viuriem classes socials diferents de les típiques de l’Eixample, on residíem.

Quan els mestres s’assabentaven que tindrien una inspecció, es canviava l’idioma en les classes, es penjava el retrat d’en Franco... i endavant! Però no tot és sempre tan bonic com un es proposa. Cada any s’augmentava una classe amb un nou professor, que podia portar problemes ideològics. I aquesta eventualitat es donà. Era un moment crític dels grups extremistes i la directora, Núria Ramos (la nostra gran amiga), va reunir els pares per dir-nos que res de res de l’inspiració cristiana del que ens va parlar en un començament. Ella va contraure un càncer del qual va morir. (Penso que el disgust i el patiment hi van influir). I ens aconsellà que treiéssim els nens de l’escola, cosa que vàrem fer quan va morir ella. L’Enric tenia 14 anys i la Teresa, 10. Me n’he anat una mica per les branques, però és senyal que em va afectar molt. Però el que reitero i insisteixo és que la parla catalana és la que s’embrà sempre en aquella escola (per descomptat s’impartia classe de castellà). Ara és l’Escola Pública “Joan Miró”.

L’Enric, amb vocació d’escriptor, ens plantejà la seva decisió en acabar el baxillerat, influència, opino jo, del seu pare, que als 12 anys l’invità a llegir “Els germans Kamarazov” i similars i establíen un comentari sobre els llibres a les 7 del matí, abans d’anar el noi a escola (ja està tot dit!). I ens digué que no volia emprendre cap altra feina, perquè no volia que, com li succeí al pare, la feina d’advocat (Cap de l’Assessoria Jurídica del metro al matí i despatx particular a la tarda) li havia impedit dedicar-se de ple a la poesia, la seva veritable vocació. Però en Josep li va posar una condició: que fes una carrera prèvia. Amb molta facilitat cursà Filologia Catalana, que el va ajudar en tot el que ha fet i va fent: guions televisius, llibres de contes, novel·les infantils,

programes de radio, divulgació lingüística... Sempre en català i aclarint el significat de les nostres paraules més oblidades.

En la seva infantesa els vàrem emmarcar una làmina dels Països Catalans i la vam penjar al seu quarto i que, ara, el noi ha col·locat en un lloc ben visible al seu despatx.

La Teresa es decantà pel Dret (sense cap pressió per part del seu pare). Va cursar els dos primers cursos a Barcelona i va optar per acabar la carrera a Lleida. El seu pare va tenir una gran alegria: faria seves moltes paraules que ell havia après en la seva infantesa. Així trespol en lloc de sostre, broma en lloc de núvol, granera en lloc d'escombra, mançana en lloc de poma, és una carril en lloc d'algú ser molt atabalada... Fins i tot va somiar que agafaria l'accent de Ponent. No va arribar a tant, però va viure una anys a Lleida i encara continua tenint-ne un bon record.

El 1969 s'obre per als seglars la Facultat de Teologia de Sant Pacià, que fins aleshores es limitava a l'ensenyament dels seminaristes. El 1970, als meus 41 anys, curso els estudis en aquesta Facultat i em llicencio. He començat per aquest preàmbul per poder dir que, amb comptades excepcions (potser només una), la docència s'impartia en català i aquesta era la nostra llengua de comunicació també entre alumnes en els nostres esbarjos i treballs. Em sentia a casa meva! Els actes inaugurals, com els actes conjunts, seguien la mateixa tònica.

Jo escrivia amb l'ajut d'un diccionari prop meu, però me'n sortia. Més endavant vaig cursar quatre cursos en l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona, i se'm va lliurar el Certificat de Professora de Llengua catalana. Amb data del 10 d'octubre del 1983.

Més tard, en veure que encara recorria molt al diccionari, vaig seguir els cursos organitzats per la Generalitat, per a la normalització lingüística. Crec recordar que els diferents nivells dels que constava eren: A,B,C,D i E. En un examen previ em van assignar el quart estadi del grup B, que vaig aprovar i a continuació vaig passar als del grup C. Em va resultar un bon aprenentatge i millora en el que ja particularment havia anat aprenent. El D i l'E no els vaig cursar, perquè eren més dedicats a la formació de traductors i especialistes, els que jo no volia assolir. Aquest Consorci em va atorgar el certificat de "Coneixements avançats orals i escrits de llengua catalana", a 13 de setembre

del 2001. Vaig intentar, doncs, progressar en el meu intent d'aprendre el que no m'ensenyaren en el seu temps. Però he de reconèixer que encara he de consultar algun temps de verb, així com alguna paraula en diccionaris o per telèfon als meus fills, que ho dominen.

Tinc molt bon record d'un curs que vaig assistir a l'Ateneu Barcelonès, sobre narrativa. Més endavant, un altre de biografies.

Tot això em va incentivar el meu gust per l'escriptura. O, al revès, si es vol. Un inici vocacional em va portar a aquests aprenentatges.

En vaig fer ús en el meu treball d'assistent social de Càritas Diocesana de Barcelona, en molts temes a nivell particular, narracions curtes, bloc a internet, concursos, Memorial de la Roca del Vallès, on vaig explicar els anys de la guerra, cartes (crec que sóc una *rara avis*, en aquesta afició), treballs, qu eren exàmens de la carrer d'Humanitats (2006-2007), de la de Teologia, de la qual ja n'he parlat... I sempre en català. I he de confessar que si em veig forçada a escriure quelcom en castellà, reconec que aquell ingrés de batxillerat que assolíem sense fer ni una falta ha passat a la història. I la veritat, encara que sigui signe d'incultura, no em sap massa greu. Potser és una petita venjança, per tot el que no em van ensenyar... (Un atenuant, entre d'altres: he llegit "El Quixot" i m'ha agradat molt).

Cap a l'any 1946 les prohibicions esmentades perden força. Però encara no es normalitza. S'edita "Serra d'Or", publicació de l'Abadia de Montserrat, cap el 1960 i Tele/Estel del 1966 al 1969.

La Transició, a la mort d'en Franco (1975), salvant pors i possibles problemes, ens aporta una època democràtica i positiva. I en 1977 la Generalitat ja ocupa un lloc important per a Catalunya. Apareix el primer diari en català, l'Avui, dels que en som subscriptors des del començament.

No està resolt del tot el problema del català. Han sigut molts anys de dictadura i prohibicions. No tothom acull amb goig la nova situació.

Jo mateixa encara no responc sempre en català a qui se'm dirigeix en castellà (entono el tercer *mea culpa*). En aquest sentit el meu fill és molt radical. Si en assistir a missa, el capellà ho fa en castellà, abandona el recinte. I si el taxista li diu que li repeteixi l'adreça parlant en castellà perquè no entèn el català, paga la tarifa que marca fins aquell moment i, sense més explicacions, baixa del taxi.

Ahir em va dir la meua filla que m'havia apuntat a la V de l'11 de setembre d'enguany i em toca samarreta groga... Tinc 85 anys. Però sé que hi aniré. El portar la samarreta groga que em pertoca és més dubtós.

Encara, però, les contradiccions lingüístiques les trobo i les pateixo i em sulfuren (equivalent a indignar-me). Concretament, el curs passat vaig assistir a un curset sobre Shakespeare, en la que ens comentava el professor l'obra que ens havia fixat que llegíssim aquella setmana. I la classe, amb gran estupefacció per part meua, la impartí en castellà. En acabar la primera sessió m'hi vaig acostar i li vaig exposar el meu greuge. Em contestà que era i parlava català (ho demostrava quan algú li demanava un aclariment) però els seus estudis i aprofundiment en el tema preferia més fer-ho en castellà. I ara ve lo bo! Això tenia lloc al CCCB ("Centre de Cultura Contemporània de Barcelona", per si algú no coneix prou la interpretació de les segles). Vaig escriure una carta queixant-me (amb tota la raó) sobre l'assumpte al director de l'entitat, Marçal Sintès, que em va contestar: "...li agrairé que ens hagi fet arribar el seu comentari, en faig còpia a l'Institut d'Humanitats com a organitzador del curs." Ho vaig trobar una mica ambigu. I contiuo empipada. Tenint en compte i agraint l'atenció en escriure'm la carta.

I em torno a trobar, encara ara, gairebé immersa en la llengua castellana en les trobades del meu col·legi. No del tot, però Déu n'hi do!

Concretament, en la trobada, precedida per l'eucaristia del dia 31 de maig del 1998 (festa, que junt amb la de la Immaculada, constitueixen les dues principals trobades de les Antigues Alumnes al col·legi), celebrada pel P. Thió, S.J., expressant-se sempre en català, fins i tot en la homilia. En canvi, les lectures i pregàries expressades per diferents antigues alumnes es digueren totes en castellà. Vaig sentir una certa vergonya. Es va desfer aquell toc d'autenticitat que donà el celebrant mitjantçant l'ús de la nostra llengua.

En comentar-ho amb alguna altra, que va pensar el mateix, vàrem formar un petit equip (unes quatre) i decidírem redactar i enviar una "Carta oberta a les Religioses Esclaves del Sagrat Cor de Jesús de Barcelona" (aquest fou l'encapçalament que empràrem) el desembre del 1998.

Citaré alguna frase de l'esmentat escrit: "...volem exposar el desig que el "nostre" col·legi sigui autènticament català, en quant a vivències i ensenyament, a fi de col·laborar a conservar la identitat del nostre poble, que

ve a ésser la nostra pròpia autenticitat. I en això es basa el profund sentit cristià de la vida. Perquè quan parlem d'identitat i autenticitat ho referim a l'ésser complet de la persona que assumeix el seu sentit humà i religiós, ja que no separem l'un de l'altre, sinó que creiem que es dóna, conjuntament, en la unitat de la persona". Les nostres paraules les reforçarem amb textos magisterials que corroboraven el nostre pensament. Pertanyent a Joan XXIII, (punts 94, 95 i 96 de "Pacem in terris"), a Joan Pau II en el discurs a la UNESCO del 2 de juny del 1980 i en el seu missatge als intel·lectuals d'Estònia titulat "La llengua forja la unitat d'una nació" del 10 de setembre del 1993, a la Conferència Episcopal Tarraconense del setembre del 1994... No citaré tots els que esmentarem per no allargar-me. Sempre en un mateix sentit: importància de la pròpia llengua per assumir l'autenticitat d'un poble.

Només citaré unes frases del discurs pronunciat per Joan Pau II a l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides el 6 d'octubre del 1995: "El dret de l'existència implica naturalment, per a cada nació, el dret de la pròpia llengua i cultura, mitjançant les quals un poble expressa i promou allò que jo anomenaria la seva originària sobirania espiritual...".

Vàrem firmar la Carta unes 30 AA AA. La resposta fou una entrevista amb la Superiora del Col·legi de Barcelona, i ens va donar la raó i ens va expressar com elles seguïen les directrius que exposàvem. La conversa fou molt ambigua i no ens va plaure ni convèncer.

No perdo, amb tot, l'esperança que la nostra reflexió en algun temps i/o moment pugui servir de denúncia i s'esmeni un dia o altre l'actual situació. (Sóc optimista!)

Vull acabar aquest apartat amb un to festiu. El que vaig experimentar en veure la munió de banderes catalanes l'11 d setembre del 1977 en la gran concentració que tingué lloc a Barcelona. L'any anterior es va celebrar a Sant Boi de Llobregat, on va néixer Rafael de Casanova i hi està enterrat. Vaig tardar tants anys en poder contemplar espectacles com aquests! L'alegria em va envair. Allò era una nació!

TERCER

Què en penso ara?

Per tot el que he exposat hom pot deduir que el meu amor per Catalunya no ha canviat ni ha vacil·lat mai. La meva lògica, la meva manera de ser, les circumstàncies que m'han envoltat han contribuït a ser fidel a la meva llengua i a la meva terra, és a dir a la parla catalana i a Catalunya. El que em dóna un goig indescriptible.

Vull aclarir que no sóc exclusivista, com es pot despendre de la meva apreciació, que pot semblar despectiva, quan he parlat del meu sentiment cap a les nenes que no eren catalanes, viscut al col·legi de Salamanca (1937-1938). Tenia 7 anys i el meu enfocament de visió era totalment exagerat. Accepto i estimo tots i cada un dels pobles, llengües i cultures existents. Tothom té el mateix dret i, gairebé diria obligació, de sentir-se orgullosos de pertànyer a la seva patria, parlar la seva llengua i conèixer i estimar la seva cultura. (No sóc exclusivista. Encara tinc una mica de seny!).

Deixant això ben establert, noto que en aquests darrers cinc o sis anys l'ambient catalanista, a casa nostra, ha pres una forta empenta positiva. Plena de dificultats, ja se sap, però em trobo més a casa meva. Sento vibrar molt més en mi i en gran part dels que em rodegen el que des de la Transició va començar a reeixir. Ho comparo (pura analogia) amb el que vaig sentir, com ja he explicat en el seu moment, en veure la munió de senyeres en la primera concentració de l'onze de setembre (i que continuo, cada any, sentint). I a Barcelona on visc, i arreu és normal veure banderes catalanes i independentistes penjades en els balcons sense respondre a cap efemèride determinada....

Però sóc conscient de que no tot són flors i violes el que s'està gestant en el moment actual. Hi ha moltes dissensions, manifestacions contradictòries, advertències rotundament negatives per part del Govern Central, dubtes i cavil·lacions en els diferents partits... (No podem dir, com a "Fuenteovejuna": "¡Todos a una!").

Les notícies periodístiques i televisives parlen a favor i en contra. Però en parlen! Passo, breument, a un pensament teològic que crec pot tenir una certa relació amb el que exposo. Quan hom diu taxativament que no creu en Déu, penso que només amb la negació, ja existeix una certa afirmació. No us ho sembla?

Jo em sento més atenta i conscient al pensament que abordo que uns anys enrera. (Dic "més" com a pura comparació, no com una novetat...). Perquè el nivell que m'envolta m'arriba de forma més contundent, ja que ho és i la gent ho viu. Hi ha molt a fer i pensar. No sé ni m'atreveixo a proclamar el resultat. Però desitjo un resultat positiu. I això, als meus 85 anys és el que puc aportar.

A més del desig, ja he comentat que estic apuntada a la Via Catalana 2014 (encara que no ho sembli, tinc el cap clar...). Penso que amb la meua presència (de groc o no) ja dono testimoni del que sento.

Espero que les negociacions (que no les converses, a les quals es neguen) del Govern Central "caigan por su propio peso" i el nostre President continuï afirmant, com fins ara, el 9 de novembre com a data en la que exercirem el dret a votar i a poder fer pública l'adhesió a la independència.

Quan sento parlar de qüestions legals i burocràtiques que s'hi oposen, ni ho raono ni ho escolto tan sols. El que surt del cor és el que em marca la legalitat. Ja ho tinc resolt.

Hem patit molt. Hem lluitat molt. Ens ho mereixem. Pensem com el català cau en desús en els segles XVII, XVIII i XIX, ja que la Cort estava a Madrid. És lògic? Hem de refer-nos de totes aquestes deficiències.

A poc a poc hem anat avançant, malgrat totes les contrarietats que hem sofert. Avui vivim empesos per una alenada de promeses, afirmacions i esperances. En la que jo m'hi trobo immersa.

Montserrat Ribas i Piera, agost del 2014.